

Cuprins

CUVÂNT-ÎNAINTE	5
CAPITOLUL I. SISTEMUL DREPTULUI	7
Secțiunea 1. Considerații preliminare privind sistemul dreptului	7
§1. Conceptul de drept	7
§2. Dreptul natural și dreptul pozitiv	8
Secțiunea a 2-a. Ramurile de drept	9
§1. Dreptul public	9
§2. Dreptul privat	10
Secțiunea a 3-a. Dreptul constituțional – ramură a dreptului public	10
§1. Sistemul dreptului constituțional.....	10
§2. Obiectul dreptului constituțional.....	11
§3. Izvoarele dreptului constituțional.....	11
§4. Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional.....	13
Secțiunea a 4-a. Instituțiile politice	13
§1. Conceptul și rolul instituțiilor politice	13
Bibliografie selectivă	16
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	17
CAPITOLUL II. TEORIA GENERALĂ A STATULUI (I)	18
CONCEPT. ELEMENTE DEFINITORII.....	18
Secțiunea 1. Noțiunea, criteriile și esența statului.....	18
§1. Noțiunea de stat.....	18
§2. Definiții conceptuale	21
§3. Autoritatea statului	22
Secțiunea a 2-a. Elementele constitutive ale statului	23
§1. Populația.....	23
§2. Teritoriul	25
§3. Puterea politică suverană.....	26
Bibliografie selectivă	30
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	32
CAPITOLUL III. TEORIA GENERALĂ A STATULUI (II). FORMA DE STAT	33
Secțiunea 1. Forma statului	33
§1. Structura de stat.....	33
1.1. Statul unitar	34
1.1.1. Principiul deconcentrării	34
1.1.2. Principiul descentralizării.....	35
1.1.3. Autonomia locală	36
1.2. Statul regional	37
1.2.1. Modelul spaniol.....	38
1.2.2. Modelul britanic	40
1.2.3. Modelul italian	42

1.3. Statul compus	45
1.3.1. Uniunile de state	46
1.3.2. Confederația de state	46
1.3.3. Statul federal	47
§2. Forma de guvernământ	54
§3. Regimul politic	56
Bibliografie selectivă	58
Teste – proiecte – spețe – teme de reflecție	60
CAPITOLUL IV. TEORIA GENERALĂ A STATULUI (III). STATUL DE DREPT	62
Secțiunea 1. Conceptul de stat de drept	62
§1. Considerații preliminare	62
§2. Evoluția teoriilor cu privire la statul de drept	63
Secțiunea a 2-a. Istoria unui concept – Statul de drept	64
Secțiunea a 3-a. Modelele ale statului de drept	65
§1. Rule of Law	66
§2. Rechtsstaat	67
§3. État de droit	68
Secțiunea a 4-a. Premisele și mecanismele statului de drept	70
Secțiunea a 5-a. Limite ale statului de drept în România	74
Bibliografie selectivă	78
Teste – proiecte – teme de reflecție	80
CAPITOLUL V. TEORIA GENERALĂ A CONSTITUȚIEI (I). CONCEPTUL DE CONSTITUȚIE. TIPURI DE CONSTITUȚII. ADOPTAREA ȘI REVIZUIREA CONSTITUȚIEI	81
Secțiunea 1. Regimul constituțional	81
Secțiunea a 2-a. Conceptul de Constituție	83
Secțiunea a 3-a. Tipuri de Constituții	84
§1. Constituția cutumiară. Definiție. Trăsături	84
§2. Constituția scrisă. Definiție. Trăsături	86
Secțiunea a 4-a. Conținutul Constituției	89
Secțiunea a 5-a. Adoptarea și revizuirea Constituției	93
§1. Adoptarea Constituției	93
§2. Revizuirea Constituției	94
Bibliografie selectivă	105
Teste – proiecte – teme de reflecție	107
CAPITOLUL VI. TEORIA GENERALĂ A CONSTITUȚIEI (II) CONTROLUL DE CONSTITUȚIONALITATE	108
Secțiunea 1. Conceptul de justiție constituțională	108
§1. Modelul american de justiție constituțională	109
§2. Modelul european de justiție constituțională	111
§3. Argumente pentru realizarea controlului de constituționalitate	114
3.1. Justificarea prin supremația Constituției	114
3.2. Justificarea prin democrație	115

3.3. Justificarea prin apărarea drepturilor și libertăților fundamentale	116
Secțiunea a 2-a. Forme ale controlului de constituționalitate	120
§1. Controlul politic	120
§2. Controlul judecătoresc	121
§3. Controlul politico-jurisdicțional.....	123
Bibliografie selectivă	132
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	134
 CAPITOLUL VII. TEORIA SEPARAȚIEI PUTERILOR ÎN STAT	135
Secțiunea 1. Originea și evoluția teoriei separației puterilor în stat.....	135
Secțiunea a 2-a. Instrumente și mecanisme de colaborare între puteri	144
§1. Instrumente de colaborare între puterea <i>legislativă</i> și puterea <i>executivă</i>	145
§2. Sistemul de „ <i>checks and balances</i> ” în raporturile dintre puterea <i>executivă</i> și cea <i>legislativă</i>	147
Bibliografie selectivă	152
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	154
 CAPITOLUL VIII. REGIMURILE POLITICE	155
Secțiunea 1. Regimul politic. Abordări conceptuale.....	155
Secțiunea a 2-a. Regimul prezidențial.....	156
§1. Regimul prezidențial al Statelor Unite ale Americii	158
1.1. Congresul S.U.A.	158
1.1.1. Desemnarea membrilor Congresului S.U.A.....	158
1.1.2. Funcțiile Congresului	162
1.2. Președintele S.U.A.	164
1.2.1. Alegerile prezidențiale. Organizare și desfășurare.....	164
1.2.2. Finanțarea campaniei prezidențiale	169
1.2.3. Considerații asupra sistemului electoral american	175
1.3. Curtea Supremă a S.U.A.	177
Secțiunea a 3-a. Regimul parlamentar	182
Secțiunea a 4-a. Regimul directorial	187
Secțiunea a 5-a. Regimul semiprezidențial	188
§1. Regimul semiprezidențial francez.....	193
1.1. Repere ale istoriei constituționalismului francez	193
1.2. Caracteristicile Republicii a V-a	196
§2. Președintele Republicii.....	198
2.1. Alegerea Președintelui Republicii.....	199
2.2. Statutul Președintelui Republicii.....	202
2.3. Atribuțiile Președintelui Republicii.....	202
2.3.1. Atribuții personale.....	203
2.3.2. Atribuții partajate	204
2.3.3. Atribuții în situații excepționale	205
2.4. Răspunderea Președintelui Republicii.....	206
§3. Guvernul francez.....	208
3.1. Rolul Guvernului.....	208
3.2. Consiliul de Miniștri	210

3.3. Statutul membrilor Guvernului	210
3.4. Răspunderea membrilor Guvernului	211
3.5. Atribuțiile Guvernului	211
3.6. Atribuțiile Primului Ministru	212
3.7. Consiliul de Stat	214
§4. Parlamentul francez.....	216
4.1. Rolul Parlamentului.....	216
4.2. Organizarea și funcționarea Camerelor.....	218
4.2.1. Organismele de conducere și de lucru ale Parlamentului francez.....	218
4.2.2. Funcționarea Parlamentului.....	220
4.3. Statutul parlamentarilor.....	221
4.4. Funcțiile Parlamentului	221
4.4.1. Funcția legislativă	222
4.4.2. Funcția de control parlamentar.....	223
§5. Consiliul Constituțional	224
5.1. Scurte considerații privind istoria controlului de constituționalitate.....	224
5.2. Desemnarea membrilor Consiliului	224
Bibliografie selectivă	229
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	231
CAPITOLUL IX. DEMOCRAȚIA ȘI FORMELE SALE.....	233
Secțiunea 1. Conceptul de democrație	233
Secțiunea a 2-a. Formele democrației	239
§1. Democrația directă	239
§2. Democrația reprezentativă.....	240
§3. Democrația semi-directă	240
Bibliografie selectivă	253
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	255
CAPITOLUL X. PARTIDELE POLITICE	256
Secțiunea 1. Rolul partidelor politice.....	256
Secțiunea a 2-a. Noțiunea de partid politic	257
Secțiunea a 3-a. Sisteme de partide.....	258
§1. Sistemul partidului unic	258
§2. Sistemul bipartidist – <i>Two Parties System</i>	259
§3. Sistemul pluripartidist.....	259
Secțiunea a 4-a. Structura internă a partidelor	260
Secțiunea a 5-a. Tipologia partidelor politice	261
§1. Partidele de cadre	261
§2. Partidele de masă.....	262
Secțiunea a 6-a. Alte tipuri de partide	262
§1. Partidul de cartel – <i>Cartel party</i>	262
§2. Partidul antrepriză	263
§3. Partidul „mașină”	263
§4. Partidul cadru	263
§5. Partidul pivot/„balama”	264

Secțiunea a 7-a. Tipuri de participare la structura partizană	264
§1. Membrii de partid/aderenții.....	264
§2. Simpatizanții	265
§3. Militanții.....	266
§4. Alegătorii fideli	266
Secțiunea a 8-a. Finanțarea partidelor politice	267
Bibliografie selectivă	272
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	273
CAPITOLUL XI. MODURILE DE SCRUTIN.....	274
Secțiunea 1. Despre reprezentare	274
Secțiunea a 2-a. Drepturile politice.....	277
§1. Dreptul de vot.....	277
§2. Dreptul de a fi ales	279
Secțiunea a 3-a. Modurile de scrutin. Origine. Tipologie	280
§1. Considerații preliminare.....	280
§2. Clasificarea modurilor de scrutin	281
Secțiunea a 4-a. Scrutinul majoritar	282
§1. Definierea modurilor de scrutin majoritar	282
§2. Scrutinul Uninominal	282
2.1. Scrutinul uninominal cu un singur tur.....	282
2.1.1. Votul uninominal alternativ	283
2.2. Scrutinul uninominal cu două tururi.....	284
§3. Scrutinul plurinominal	284
3.1. Scrutinul plurinominal cu un tur	284
3.2. Scrutinul plurinominal cu două tururi	285
§4. Avantajele și dezavantajele scrutinului majoritar uninominal	286
4.1. Avantajele scrutinului uninominal	286
4.2. Dezavantajele scrutinului majoritar	287
Secțiunea a 5-a. Reprezentarea Proporțională (RP)	288
§1. Originea și dezvoltarea reprezentării proporționale	288
§2. Avantajele și dezavantajele reprezentării proporționale (RP).....	294
2.1. Avantaje ale reprezentării proporționale	294
2.2. Dezavantaje ale reprezentării proporționale.....	295
Secțiunea a 6-a. Sisteme electorale mixte	297
Lucrări de referință.....	302
Teste – proiecte – teme de reflecție.....	304
DOCUMENTE.....	305
ANEXA 1.....	305
ANEXA 2.....	331
ANEXA 3.....	335
ANEXA 4.....	340
Bibliografie	341

Capitolul I

SISTEMUL DREPTULUI

Secțiunea 1

Considerații preliminare privind sistemul dreptului

§1. Conceptul de drept

Întreaga lume accesibilă nouă este o alcătuire de sisteme și subsisteme. Sistemul este un obiect complex, alcătuit dintr-un număr de elemente; el este un ansamblu organizat.

Omul este esențialmente o ființă socială. El este produs al societății și producător de societate. În ambianța socială omul intră într-o multitudine de relații sociale. Unele dintre aceste relații devin raporturi juridice: acelea care fac obiectul reglementării lor prin norme juridice.

Norma juridică este în același timp și condiția primară a dreptului, căci dreptul nu este altceva decât ansamblul – sau sistemul – normelor juridice.

Conceptul de drept este, practic, imposibil de definit, din cauza multiplelor sensuri și nuanțe atribuite acestui termen de diferite popoare și în diferite epoci istorice.

În literatura de specialitate, conceptul de drept a cunoscut numeroase definiții.

Aristotel remarca că dreptul nu este decât ordinea comunității politice.

Dreptul este definit ca ansamblul regulilor de conduită, instituite sau sancționate de stat, reguli ce exprimă voința poporului ridicată la rangul de lege, a căror aplicare este realizată de bunăvoie și în ultimă instanță, prin forța coercitivă a statului (Ioan Muraru).

Dreptul însumează ansamblul normelor juridice existente în societate, care sunt indispensabile vieții sociale.

Dreptul a fost definit și ca ansamblul regulilor asigurate și garantate de către stat, care au ca scop organizarea și disciplinarea comportamentului uman în principalele relații din societate, într-un climat specific manifestării coexistenței libertăților, apărării drepturilor esențiale ale omului și justiției sociale (Nicolae Popa).

Dreptul ca normă de conduită a avut o funcție socială clară – aceea de a ordona anumite relații sociale existente în societate.

Edictarea dreptului are la bază voința generală a unei colectivități de reglementare normativă a relațiilor sociale, norma juridică fiind expresia concretă a acestei voințe.

***Dreptul** este instrumentul principal prin care autoritatea statală, puterea de stat își exercită, în virtutea suveranității și legitimității sale, rolul și funcțiile de consolidare și apărare a organismului social, de reglare a comportamentului uman adoptând norme general-obligatorii, astfel încât să se apere valorile sociale, politice, juridice, economice, etice etc., pe care se întemeiază o anumită comunitate socială, și de care beneficiază prin vocație fiecare individ (Cristian Ionescu).*

În forma sa incipientă dreptul se prezenta sub forma unor obiceiuri sau unor practici neunitare ale unor reguli de conduită, care treptat au fost codificate în documente scrise – așa – numite legi sau coduri de legi (exemplu: Codul lui Hammurabi).

Concomitent cu legea se creează un aparat specializat care s-o aplice și să sancționeze încălcarea ei – este vorba de (aparatul de) *stat*, care exercită puterea publică.

Deci, legitimitatea legii s-a impus ca expresie a voinței suverane a puterii statului.

Din definițiile enunțate rezultă că *dreptul* nu valorează nimic fără forța *statului* care să-l propulseze, să-l impună.

Cercetările privitoare la originile dreptului și statului s-au confruntat cu o serie de dificultăți, care au condus la o serie de întrebări:

Există un drept preetatic, pe care actele normative nu fac decât să-l consacre, perfecționându-l apoi pentru a-l adapta la varii condiții?

Există un drept ca substrat al tuturor sistemelor de drept pozitiv ale statelor, care să limiteze statele în activitatea lor ca organizații politice?

Este dreptul o emanație a organizației politice a statului, prin drept înțelegându-se doar dreptul pozitiv sau, dreptul etatic coexistă cu acela nonetatic?

Astfel, Mircea Djuvara afirmă că realitatea cea mai puternică și cea mai interesantă în *drept*, cea mai pasionantă de studiat, este *Statul*. E o realitate atât de vie și de puternică, încât absoarbe individualitatea noastră a tuturor, care se pierde într-însa. E o realitate atât de adâncă, încât ea se întinde în timp și spațiu mult peste forțele și exigențele persoanelor individuale. E o realitate absolută, întrucât nu recunoaște nicio autoritate superioară, cum recunoaște persoana privată autoritatea statului. Statul nu recunoaște nimic superior sieși.

În societatea modernă dreptul este un factor determinant al progresului. Dreptul apare ca o garanție a guvernanților împotriva abuzurilor guvernanților.

§2. Dreptul natural și dreptul pozitiv

În istoria dreptului, filosofii au distins între *dreptul natural* și *dreptul pozitiv*.

Dreptul natural ține de natura lucrurilor și are ca fundament rațiunea umană.

Concepția unui drept natural a apărut, pentru întâia dată, în filosofia greacă. Substanța dreptului natural provine din anumite precepte religioase precum:

- ➡ apărarea vieții;
- ➡ interdicția de a ucide;
- ➡ respectarea familiei;
- ➡ interdicția de a-și însuși și folosi pe nedrept bunurile altuia.

Treptat li s-au adăugat și alte cerințe sociale fundamentale precum:

- ➡ libertatea individului;
- ➡ dreptatea socială;
- ➡ egalitatea între oameni.

Dreptul natural sintetizează comandamente supreme și esențiale pentru viața și statutul social al individului. Normele dreptului natural se impun prin ele însele, ne mai fiind necesar să fie puse în executare de o autoritate anume. Pentru a fi opozabile, ele trebuie să fie transpuse în norme de conviețuire socială, adică în dreptul pozitiv.

Dreptul pozitiv este ansamblul normelor juridice în vigoare, existente la un moment dat într-un stat, prin care se reglementează conduita indivizilor și administrarea statului.

În doctrină, dreptul pozitiv a fost definit ca totalitatea regulilor, legilor, decretelor sau dispozițiilor scrise. El poartă denumirea de pozitiv pentru că este înscris în reguli pozitive,

reguli care pot fi recunoscute de toată lumea și care sunt posibil de adus la îndeplinire prin constrângere (Paul Negulescu, George Alexianu).

Între dreptul natural și dreptul pozitiv există o legătură strânsă. Exemplu: *interdicția de a ucide* – normă de drept natural – este transpusă în viața socială printr-o normă de drept pozitiv – norma de drept penal – care pedepsește omuciderea.

Secțiunea a 2-a **Ramurile de drept**

§1. Dreptul public

Distincția dintre dreptul public și dreptul privat a fost făcută de juriștii romani. Ulpian afirma că: „*Publicum jus, est quod ad statum rei Romanae spectat; privatum, quod ad singulorum utilitatem pertinet*” – „*Dreptul public este acela care privește organizarea statului roman, iar dreptul privat, acela care privește interesele particularilor*”.

Criteriul de delimitare între cele două categorii de drepturi constă în *natura intereselor ocrotite* de acestea, în *principiile* diferite care guvernează dreptul aplicabil statului și cele aplicabile particularilor.

Distincția dintre dreptul public și dreptul privat a fost făcută și de către juriștii germani Friedrich Carl von Savigny și Friedrich Julius Stahl, după scopurile urmărite. În dreptul public, statul este scopul, în dreptul privat, individul este scopul și statul mijlocul.

Dreptul public reprezintă *totalitatea normelor juridice și principiilor care reglementează modul de organizare și funcționare a instituțiilor statului, competențele acestora, raporturile dintre stat și cetățeni, precum și raporturile dintre state.*

Ideea de drept public apare mai clară și mai puternică cu cât statul este mai organizat.

În dreptul public regăsim regimul constrângerii. Autoritățile statului își exercită atribuțiile în baza legii.

Raporturile de drept public prezintă următoarele caracteristici:

1. În raporturile de drept public, întotdeauna unul dintre subiecte este *Statul*, reprezentat de organele sale.

2. Se urmărește realizarea *interesului general* al societății (emiterea monedei, adoptarea cadrului legislativ, semnarea unui tratat sau acord internațional).

3. Normele dreptului public sunt de *largă aplicare*, vizând, de regulă, conduita tuturor cetățenilor.

4. Dreptul public se exprimă prin *acțiuni autoritare*. Statul se ridică deasupra voințelor individuale și le impune voința sa.

5. Normele dreptului public sunt *imperative* și întotdeauna de interes public.

Dreptul public cuprinde următoarele subdiviziuni:

- ➡ dreptul constituțional;
- ➡ dreptul administrativ;
- ➡ dreptul financiar și fiscal;
- ➡ dreptul penal;
- ➡ dreptul internațional public.

§2. Dreptul privat

Dreptul privat reprezintă ansamblul normelor juridice care reglementează drepturile și obligațiile persoanelor fizice și juridice private și definesc raporturile dintre ele.

Dreptul privat prezintă o serie de caracteristici:

1. Raporturile de drept privat se încheie între *particulari* (fie persoane fizice, fie persoane juridice);
2. Se urmărește realizarea unui *interes personal*.
3. Normele dreptului privat au o aplicabilitate mai *restrânsă*, vizând, de regulă, numai anumite categorii de persoane;
4. Normele dreptului privat sunt *supletive*;
5. Dreptul privat se traduce prin *inițiativa individuală* și *acordul liber de voințe*.

Dreptul privat cuprinde următoarele subdiviziuni:

- dreptul civil;
- dreptul familiei;
- dreptul muncii;
- dreptul comercial;
- dreptul procesual civil.

Secțiunea a 3-a **Dreptul constituțional – ramură a dreptului public**

§1. Sistemul dreptului constituțional

Dreptul constituțional apare ca factor structurant al întregului sistem de drept prin aceea că normele ce alcătuiesc celelalte ramuri ale dreptului trebuie să fie conforme celor cuprinse în dreptul constituțional și, mai presus de toate, să fie conforme normelor constituționale.

Dreptul constituțional este ansamblul de reguli juridice și principii după care se organizează și guvernează un stat.

Dreptul constituțional a fost definit de profesorul Ion Deleanu ca fiind acela care formulează în principii, organizează în proceduri și consolidează în instituții regimul politic al unei țări, prin norme specific adoptate de organul legiuitor.

Fundamentul primordial al dreptului constituțional – ceea ce îi atribuie denumirea – este Constituția. Pentru descifrarea și calificarea vieții constituționale, în toată complexitatea ei se cere mai mult decât exegeza Constituției, și anume: examinarea instituțiilor pe care aceasta le reglementează în mediul lor politic și social. Este motivul pentru care demersul științific se află sub genericul de „*drept constituțional și instituții politice*”.

Dreptul constituțional este acea ramură a dreptului formată din normele juridice care reglementează relațiile sociale ce apar în procesul instaurării, menținerii și exercitării stărilor de drept (Ioan Muraru).

Dreptul constituțional prezintă o serie de *trăsături*:

- ➔ raporturile care se stabilesc sunt raporturi *nepatrimoniale*;
- ➔ subiectele raporturilor de drept constituțional se află pe poziții de *subordonare*;
- ➔ subiectele sale au o *calitate specială* – *organe de stat sau cetățeni*;
- ➔ normele sale sunt *imperative* (ele impun un respect absolut, de la care nu se poate deroga);
- ➔ raporturile sociale reglementate de normele constituționale sunt circumscrise sferei de înfăptuire a puterii politice.

§2. Obiectul dreptului constituțional

Obiectul dreptului constituțional constă în reglementarea relațiilor de putere din stat, a modului de organizare și funcționare, a competențelor autorităților statului (Parlament, Guvern, instanțe judecătorești), precum și raporturile dintre acestea, raporturile dintre stat și cetățean, dar și sfera drepturilor, libertăților și îndatoririlor cetățenilor. Profesorul Tudor Drăganu considera că noțiunea de „*drept constituțional este chemată să desemneze ansamblul normelor juridice care reglementează forma de stat, forma de guvernământ, organizarea și funcționarea Parlamentului, raporturile acestuia cu celelalte organe ale statului, inclusiv regulile cu orice alt obiect, dacă sunt consacrate prin însuși textul constituțional*”.

Dreptul constituțional a fost definit ca fiind „*factorul structurant al întregului sistem de drept, reclamând, la rândul său, stricta și necondiționată conformitate a tuturor normelor ce alcătuiesc toate celelalte ramuri ale dreptului cu normele dreptului constituțional*” (Ion Deleanu).

Dreptul constituțional se ocupă de organizarea întregii vieți a statului.

§3. Izvoarele dreptului constituțional

În literatura de specialitate, se face referire la ierarhizarea izvoarelor juridice în funcție de criteriul forței lor juridice. Această forță juridică a unui act normativ este dată pe de o parte de locul pe care îl ocupă autoritatea emitentă în ansamblul autorităților statului și, pe de altă parte, de importanța conținutului normelor emise, adică a relațiilor sociale pe care le reglementează.

Ierarhia izvoarelor juridice ale dreptului constituțional are în vedere realitățile complexe ale vieții actuale. Sistemul nostru de drept interacționează cu alte sisteme juridice, cu normele dreptului internațional, cu normele dreptului european etc.

Sunt izvoare ale dreptului constituțional:

- ➔ Constituția;
- ➔ tratatele și acordurile internaționale;
- ➔ legile (legi constituționale, organice, ordinare);
- ➔ ordonanțele Guvernului;
- ➔ decretele-lege;
- ➔ actele administrației publice centrale și locale.

Constituția este izvorul principal al dreptului constituțional. Ea este sursa normativă pentru desfășurarea raporturilor de drept constituțional. Rolul său fundamental rezidă din faptul că este elaborată de organismul desemnat de către poporul suveran și din faptul că reglementează relațiile cele mai importante ale vieții sociale ale unui stat la un anumit moment al evoluției sale.

Tratatele și acordurile internaționale sunt izvoare ale dreptului constituțional. Ele trebuie să fie de aplicație directă, să conțină dispoziții care vizează raporturile specifice de drept constituțional și să fie ratificate conform normelor statuate în Constituție.

Constituția României în art. 11 stipulează: „*Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte.*

(2) *Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern.*

(3) *În cazul în care un tratat la care România urmează să devină parte cuprinde dispoziții contrare Constituției, ratificarea lui poate avea loc numai după revizuirea Constituției”.*

Constituantul român a statuat că numai actele juridice care au trecut prin filtrul aprobării de către organismul deliberativ național (Parlament) sunt acceptate ca izvoarele formale ale dreptului nostru intern.

Filtrul parlamentar intern impus tratatelor internaționale face ca receptarea lor să fie condiționată de constituționalitatea lor, sancționând, astfel, indirect, normele dreptului internațional.

Constituția României în art. 20 prevede că: „*Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte.*

(2) *Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale, cu excepția cazului în care Constituția sau legile interne conțin dispoziții mai favorabile”.*

Remarcăm faptul că prioritatea recunoscută reglementărilor internaționale față de reglementările interne este valabilă doar în materia drepturilor fundamentale.

De asemenea, trebuie să avem în vedere faptul că România este din anul 2007 membru al Uniunii Europene, iar tratatele constitutive ale Uniunii au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea actului de aderare. Conform art. 148 din Constituția României: „*Ca urmare a aderării, prevederile tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, precum și celelalte reglementări comunitare cu caracter obligatoriu, au prioritate față de dispozițiile contrare din legile interne, cu respectarea prevederilor actului de aderare”.*

Legea este actul juridic al Parlamentului. Potrivit art. 6 din Declarației drepturilor omului și cetățeanului din 1789: „*Legea este expresia voinței generale. Toții cetățenii au dreptul de a contribui, personal sau prin reprezentanții lor, la elaborarea ei. Ea trebuie să fie aceeași pentru toți, fie că apără, fie că pedepsește. Toții cetățenii fiind egali în fața legii, au acces în mod egal la orice demnități, posturi și funcții publice, după capacitatea lor, și fără alte deosebire decât cea a calităților și talentelor lor”.*

Legea este actul Parlamentului care este adoptată de reprezentanții Națiunii în baza unei procedurii legislative. În sistemul constituțional românesc, Parlamentul adoptă trei categorii de legi: legi constituționale, legi organice și legi ordinare.

§4. Subiectele raporturilor juridice de drept constituțional

Subiectele de drept constituțional sunt multiple și le regăsim fie individual, fie colectiv. Trebuie să menționăm faptul că întotdeauna unul dintre subiectele dreptului constituțional este *statul* sau un organism prin care se realizează puterea în stat. În doctrină au fost incluse în categoria subiectelor de drept constituțional:

➡ *Poporul* – considerat a fi principalul subiect de drept constituțional. El este titularul exclusiv al puterii. Un principiu constituțional evidențiază faptul că: puterea emană de la popor. Constituția României în art. 2 alin. (1) stipulează: „*Suveranitatea națională aparține poporului român care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum*”;

➡ *Statul, fie direct, fie reprezentat de organisme ale sale* (exemplu: acordarea și retragerea cetățeniei; în cazul raporturilor dintre statul federal și statele federate);

➡ *Partidele și formațiunile politice legal constituite* – cele care declanșează procesele politice, care vizează obținerea, menținerea și exercițiul puterii;

➡ *Cetățenii* – pot apărea ca subiecți ai raporturilor de drept constituțional fie *individual* (exemplu: alegători, candidați propuși de partidele politice sau candidați independenți sau aleși), fie *grupați* (exemplu: subiecți ai inițiativei populare legislative sau de revizuire a Constituției);

➡ *Organizațiile neguvernamentale, ce au ca scop apărarea drepturilor omului.*

Dezvoltarea sistemului de drept constituțional în statul român nu a fost posibilă fără aportul unor specialiști de marcă. Astfel, în anul 1864, în România, profesorul Alexandru Codrescu este cel care predă cursul de drept constituțional la Universitatea din București. Dreptul constituțional s-a predat pentru prima dată la Facultatea de Drept din Iași în 1910, de către profesorul Constantin Stere, pentru ca în 1915 să fie predat la Facultatea de Drept din București de către renumitul profesor Constantin Dissescu, urmat de profesorul Paul Negulescu (1926), de profesorul Ion Gruia (1939), de profesorul Constantin Rarincescu. Trebuie să menționăm, de asemenea, în dezvoltarea dreptului constituțional, opera comună a profesorilor George Alexianu și Paul Negulescu – *Tratat de drept public* – din anul 1942. Remarcăm în același sens și contribuțiile profesorilor Mircea Lepădătescu, Nistor Prisca, Mihai Oroveanu. După 1989, dreptul constituțional a căpătat noi valențe prin operele profesorilor Tudor Drăganu, Ion Deleanu, Ioan Muraru, Mihai Constantinescu, Dan Claudiu Dănișor sau Cristian Ionescu.

Secțiunea a 4-a **Instituțiile politice**

§1. Conceptul și rolul instituțiilor politice

Termenul de instituție provine din verbul latin „*instituito*” (a întemeia, a ridica), dar și „*institutum*” (obicei, principiu de organizare, rânduială).

În politologie, termenul de instituție este circumscris organismelor investite cu autoritatea de a exercita puterea politică.

Știința juridică utilizează cu precădere termenul de instituție în sensul de ansamblu unitar de norme general-obligatorii care reglementează anumite relații potrivit unor metode particulare (exemplu: instituția răspunderii juridice, instituția cetățeniei, instituția căsătoriei etc.).

În societate funcționează o serie de instituții sociale diverse, fiecare dintre ele acoperind o sferă de relații sociale și răspunzând unor nevoi bine determinate (exemplu: familia, biserica). Instituțiile politice se desprind de instituțiile sociale în momentul în care relațiile pe care le întruchiează devin relații politice.

Instituțiile politice s-au format într-un proces îndelungat și au evoluat în concordanță cu transformările politice, sociale, economice din viața societății, cu valorile și concepțiile politice ale forțelor sociale.

Instituțiile politice prezintă o serie de *trăsături* comune, dintre care evidențiem:

- instituția politică este formată dintr-un colectiv de indivizi;
- instituția politică acționează în mod permanent pentru realizarea unui interes public, general;
- instituția politică are un caracter stabil;
- modul de constituire, de organizare și funcționare, precum și competențele instituției politice sunt prevăzute într-un act cu valoare constituțională;
- instituțiile politice dispun de autoritate, pe care o exercită în mod legitim și legal asupra unei colectivități umane, care nu are, în principiu, o altă alternativă, decât de a se supune voinței instituției respective.

În *sens larg*, conceptul de instituție politică se raportează în principal la *stat*, la *organismele de guvernare* (Parlament, Președinte sau Monarh, Guvern etc.) și la partidele politice. Toate aceste organisme întrunesc calitatea de instituție politică întrucât au un rol bine definit în procesul de dobândire și exercitare a puterii politice.

În *sens restrâns*, conceptul de instituție politică se raportează exclusiv la *stat* (la instituțiile prin care se exercită puterea politică).

Ceea ce conferă specificitate instituțiilor politice este calitatea lor de a participa nemijlocit la exercitarea propriu-zisă a puterii politice. Instituțiile politice sunt investite prin lege cu autoritate sau puterea de comandă generală. Ele au dreptul de a exprima voința suverană a poporului și de a acționa pentru realizarea și respectarea acesteia.

Instituția politică este organismul care concurează la exercitarea unitară și directă a puterii politice.

Instituțiile politice sunt inseparabil legate de stat, care la rândul său este considerat o autentică instituție politică integratoare a tuturor celorlalte instituții.

Organizarea și funcționarea, atribuțiile și prerogativele ce li se conferă instituțiilor politice sunt stabilite prin Constituție și prin alte acte normative.

Pentru a fi în prezența unei instituții politice trebuie întrunite două *condiții de fond*:

1. instituția respectivă să fie investită, în mod expres, prin Constituție sau prin lege, cu prerogativa de a exercita puterea de stat;
2. instituția politică trebuie să beneficieze de o deplină libertate de acțiune în exercitarea misiunii sale.

În doctrină s-a apreciat ca instituțiile politice trebuie să întrunească un set de *cerințe*:

- adaptabilitatea la cerințele vieții sociale și la mentalitățile politice ale guvernanților și guvernanților;

- ➡ asigurarea funcționalității coerente a actului de guvernare;
- ➡ permanenta preocupare pentru menținerea și sporirea legitimității populare;
- ➡ capacitatea de a reprezenta interesele și așteptările sociale ale electoratului;
- ➡ abilitatea de a conlucra cu factori extrainstituționali (societatea civilă) și în același timp de a le garanta funcționarea liberă și rolul lor de corpuri intermediare între guvernanți și guvernați;
- ➡ realizarea unui statut al individului care să-i confere acestuia rolul principal în societate;
- ➡ asigurarea unui înalt grad de moralitate în interiorul lor pentru a preveni sau înlătura prin proceduri proprii, corupția și de a împiedica convertirea intereselor personale sau de grup în interese publice (Cristian Ionescu).

În general, Constituțiile nu folosesc termenul de instituție politică, ci pe acela de *autoritate publică*.

Studierea instituțiilor politice este necesară pentru înțelegerea modului în care se exercită puterea într-un stat.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

I. Lucrări de referință

1. **DĂNIȘOR, Dan Claudiu**, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală. Tratat*, Ed. C.H. Beck, București, 2007, pp. 1-20.
2. **DEACONU, Ștefan**, *Instituții politice*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, pp. 1-8.
3. **DELEANU, Ion**, *Instituții și proceduri constituționale – în dreptul român și în dreptul comparat*, Ed. C.H. Beck, București, 2006, pp. 3-24.
4. **DISSESCU, Constantin**, *Dreptul constituțional*, ed. a treia, Ed. Librăriei Socec&Co., Societate anonimă, București, 1915, pp. 36-50.
5. **DRĂGANU, Tudor**, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I*, Ed. Lumina Lex, București, 1998, pp. 31-41.
6. **IONESCU, Cristian**, *Tratat de drept constituțional contemporan*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, pp. 3-39.
7. **MURARU, Ioan, TĂNĂSESCU, Elena Simina**, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ed. a 15-a, Ed. C.H. Beck, București, 2016, pp. 11-38.
8. **NEGULESCU Paul, ALEXIANU, George**, *Tratat de drept public*, Tomul I, Casa Școalelor, 1942, t. I, pp. 3-30.

II. Lucrări de specialitate

1. **CHANTEBOUT, Bernard**, *Droit constitutionnel*, 28e édition, Sirey, Paris, 2011, pp. 4-18.
2. **GICQUEL, Jean**, *Droit constitutionnel et institutions politiques*, 19e édition, Montchrestien, Paris, 2003, pp. 49-55.
3. **SAFTA, Marieta**, *Drept constituțional și instituții politice. Vol. I. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, ed. a 7-a, revizuită, Ed. Hamangiu, București, 2021, pp. 24-65.

III. Alte documente

1. **ALLAND, Denis, RIALS Stéphane**, *Dictionnaire de la culture juridique*, Dalloz, Paris, 2003.
2. **COLAS, Dominique**, *Dicționar de gândire politică*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2003.
3. **DUHAMEL, Olivier, MÉNY Yves** (dir.), *Dictionnaire constitutionnel*, P.U.F., Paris, 1992.

TESTE – PROIECTE – TEME DE REFLECȚIE

ÎNTREBĂRI/TESTE

1. *Distincția dintre dreptul public și dreptul privat aparține lui:*
 - Platon;
 - Aristotel;
 - Iulius Cesar;
 - Ulpian.

2. *Normele care guvernează dreptul public sunt:*
 - imperative;
 - supletive;
 - cu aplicare restrânsă, la subiecții raportului juridic.

3. *Statul este întotdeauna subiect de drept în raporturile de drept public?*
 - adevărat;
 - fals.

4. *Participă partidele politice, în mod direct, la exercitarea puterii?*
 - adevărat;
 - fals.

5. *Care sunt izvoarele dreptului constituțional?*
6. *Cetățeanul – subiect al dreptului constituțional.*
7. *Sunt partidele politice instituții politice? Argumentați.*

PROIECT DE CERCETARE

Primordialitatea dreptului constituțional.

TEMĂ DE REFLECȚIE

Dualitatea stat – drept.